

և լռութիւնը, և ստել այսպիսի ճշմարտութիւնն առաւել աղնիւ և հայրենասէր գործ է, քան լռութիւնը:

Ուշադրութիւն դարձրէք մեր հնածէսների (старообрядцы) կազմած այդ վեց համեմատական կէտերի վրայ: Զէ՞ որ մեր ամբողջ բանակուիւք, անվերջ վիճաբանութիւնները, խօսակցութիւնը, քարոզչական (միսսիօնարական) ամբողջ շէնքը, որ հիմնուած էր միմիայն վիճաբանութեան վրայ, խորտակոււմ է հիմբից: Ընապաշտը հարցնում է. «դուք ցանկանո՞ւմ էք, որ ես միանամ ձեզ հետ: Ես պատրաստ եմ միանալ, եթէ կապացուցանէք ձեր համայնքի կանոնակոնութիւնը. այն ի՞նչ՝ կարգացէք մեր համեմատութիւնը»:

Այնուհետև լրագիրը գտնում է, որ պէտք է միսիօնարական գործը հիմնիվեր բարեփոխել, կենդանացնել. այլապէս նա աղանդաւորների հետ յաջողութիւն չի ունենալ: Այս առթիւ եկեղեցական համալուարերը իւր № 46 ում նկատում է «համալուարը պահանջում է, որ մեր հնապաշտներին աղատութիւն տրուի և իրաւունք՝ սեփական թերթ ունենալու. սակայն կասկած չկայ, որ այսպիսի իրաւունք տալով նրանց, իսկ մեր կրօնական մամուլի վերաբերութեամբ թողնելով նախկին դրութիւնը, մենք ահագին առաւելութիւններ տուած կլինէինք հնապաշտներին՝ քան թէ պրաւօսլաւներին: Նախ կրօնական մամուլի համար պէտք է ստեղծել գոյութեան աւելի նպաստաւոր պայմաններ և հնարաւորութիւն տալ նրան ազատ զարգանալու և այնուհետև ապա վտանգաւոր չեն լինիլ հնապաշտների և աղանդաւորների մեքենայութիւնները:

— Ազատ թողէք իւրաքանչիւրին աղատօրէն պաշտելու իւր Արարչին և աշխատեցէք նրա կեանքը մօտեցնել Աւետարանի պահանջներին. ահա գլխաւորը: Ժամանակ է, որ ծէսը ստանայ ծիօնի նշանակութիւն և հաւատացողները զբաղուեն Աւետարանի պահանջած գործով ու կենցաղաւարութեամբ: Քանի որ չի ստեղծուել մեր կեանքի և հաւատոյ համերաշխութիւնը, մենք միմիայն Աւետարանի վարկեցիների նման կլինինք և ոչ Քրիստոսի աշակերտներ և նրա հիմնած եկեղեցու զաւակներ:

Անգլիական (եպիսկոպոսական) եկեղեցի

Անգլիական եկեղեցու կեանքում նշանաւոր տեղ են բռնում իւրաքանչիւր տարի գումարուող եկեղեցական համաժողովները, որտեղ հաւաքուում և ներկայ են լինում եկեղեցական

և աշխարհական անձինք՝ քննելու եկեղեցական հասարակական կեանքի ընթացիկ խնդիրները: Այդ համաժողովները պաշտօնական չեն, բայց արտայայտում են գոյութիւն ունեցող եկեղեցական կուսակցութիւնների հայեացքները և օրէնսդրական աշխատանքի նիւթ են տալիս հոգևոր իշխանութեան: Արիւն պուլում այս տարուայ հոկտեմբերին 4—7 տեղի ունեցող համաժողովը, լրագիրների տուած տեղեկութիւններին նայելով թէ ներկայ եղող անդամների թուով և թէ կատարուած աշխատանքով պէտք է համարել ամենայաջող: Համաժողովի ծրագիրը եղել է շատ ընդարձակ: Նա ընդգրկել է բացի եկեղեցական խնդիրներից, որոնք են— քրիստոնէութեան պաշտպանութիւնը անհաւատութեան դէմ, նոր կտակարանի քննադատութիւնը, եկեղեցական կադմակերպութեան բարեփոխութիւնը, հանդանակների պարտաւորականութիւնը, եկեղեցիների միութիւնը, քահանաներ պատրաստելը, քարոզչութիւնը, եկեղեցի յաճախելը և այլն, այնպէս էլ եկեղեցու ընկերվարական աշխատանքի վերաբերեալ խնդիրներ— անժուժկալութեան դէմ մղուելիք կռիւը, չքաւորների բնակարանների բարեկարգութիւնը, դատարակութիւնը, առևտրական կեանքի էտիկան (քարոյականը) և վերջապէս մասնաւոր կրօնական կեանքին վերաբերեալ խնդիրներ՝ ընտանեկան աղօթքի և Աստուածաշնչի ընթերցանութեան մասին: Համաժողովի նիստերի վերաբերեալ հաշիւները անդլիական եկեղեցու ժամանակակից կեանքի բաւականին լիակատար պատկեր են տալիս՝ նրա բազմակողմանի աշխատանքի, շահերի և կարիքների: Համաժողովի պարապմունքներից երեւում է, որ անդլիայումն էլ եկեղեցի յաճախողների թիւը հետզհետէ պակասում է: Նայելով Զ. Բուտսի վկայութեան, ժողովրդի ահագին մասսաներ միանադամայն խորթ են մնում կրօնից: Համաժողովում այդ բանի պատճառներ են համարել ամենից առաջ կրօնական պարտաւորութեան զգացման անկումը, որն առաջ է եկել բիբլիական նոր քննադատութեան շնորհիւ և ապա կեանքի ընդհանուր ուղղութիւնը, որն ամենից բարձր է դասում նիւթական յառաջադիմութիւնն ու կոմֆօրտը: Այժմ արդէն թողել են չքարձողների մասին գոյութիւն ունեցող դաժան դաղափարները, ճգնաւորութիւնն ու անվստահութիւնը դէպի մեր անձը մօղայից դուրս են եկել, նրանց փոխարէն իդէալ է համարւում բնական քրիստոնէական առողջութեան հաճելի զգացմունքը, որը պահպանւում է չափաւոր, հեշտ և եկեղեցական դործերին ոչ այնքան եռանդոտ մասնակցութեամբ: Աւազոյն կրօնն է համարւում ամենահեշտը: Նրա և չարիքի

առաջն առնելու միջոցներ՝ մատնանիշ եղան, որ հարկաւոր է աշխարհականներին առաւել մեծ չափով մասնակից անել եկեղեցական գործերին՝ վերականգնելով նրանց իրաւունքը. որ հարկաւոր է ժամանակակից դարձնել քարոզը, հարկաւոր է պահպանել եկեղեցական կարգերը, վերականգնել հին անցեալի եկեղեցական կեանքը և կիւրակէն սուրբ պահել:

Եկեղեցեաց միացման խնդրի մասին կարգացուեց նոր-վիզի դէկան Լէֆրոյի դատախօսութիւնը: Իրեն հիմք ընդունելով անդլիական և ամերիկական եպիսկոպոսների մշակած չորս պայմանները (ձանաշել բարձրագոյն հեղինակութիւն և բաւարարութիւն Սուրբ գրքի, հաւատոյ առաքելական և ծիսական հանգանակները, Փրկչից սահմանուած երկու խորհուրդները և պատմական եպիսկոպոսականութիւնը) հեղինակը համեմատում է կաթոլիկ և յոյն եկեղեցիները և գտնում, որ առաջինն ըստ ամենայնի, իսկ երկրորդը շատ բաներում անհամապատասխան են վերոյիշեալ պահանջներին: Յունական եկեղեցին Սուրբ գրքը մեկնելիս պարտադիր է համարում աւանդութիւնը և նրան սուրբ գրքի չափ հեղինակաւոր նշանակութիւն է տալիս. իւր վարդապետութեան և խորհուրդների վերաբերութեամբ համաձայնութեան յոյս չի տալիս, չի ընդունում անդլիական երար-խիայի՝ նուիրապետութեան իսկութիւնը: Միութեան աւելի մեծ յոյս են տալիս Նոնկոնֆորմիստ (անդլիական պետական եկեղեցի չընդունող) համայնքները և 293 այգալիսի համայնքները՝ գլխաւորապէս մէթոդիստները. (անդլիական ադանդ է, որը ծնունդ առաւ 1727 թուին և որի նպատակն է աւետարանական բոլոր պահանջների պահպանութիւնը): Դատախօսը գտաւ, որ վերջիններս կը միանան ամենազիւրին կերպով և որ նրանց քահանաներին կարելի է ընդունել առանց նոր ձեռնադրութեան:

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս տարի հոկտեմբերին Սախոնիայի Գրէզդէն քաղաքում տեղի ունեցաւ Աւետարանական միութեան XXVII համաժողովը: Կաթոլիկութեան դէմ մաքառող այդ միութեան համաժողովին առիթ տուաւ պապականութեան հետցհետէ աճող քաղաքական նշանակութիւնը Գերմանիայում: Վերջին ժամանակներս միութեան անդամների թիւն աճել է 66 հազարով և հասել 250 հազարի: Համաժողովին կարգացուած ղեկուցում-